

ШЫН

1967 ч.
ФЕВРАЛЬ
8
СРЕДА
№ 33 (6670).

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

Өртээ 2 көп.

КУЧУЛУГ ЧАҢГЫС ЭП, СЫРЫЙ КАТТЫЖЫШКЫН РСФСР-ниң Дээди Совединге депутаттарга кандидаттарның депшидилге эгелээн

Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарны депшидилге холбаштыр амылчы чоннарның соңгуда мурунун хуралдары февраль 6-да эгелээн.

Соңгуда мурунун хуралдарына санал бергенер бистин чуртувустуң кайгамчык чедишининиң дугайын, СЭКП-ниң XXIII съездиниң шийтпирлерин боттандырар, беш чылдың онаалдарын үкүсүдөр дээш, Улул Октябрьның 50 чыл юм талептиг уттуур дээш улам иленилгит демисиринге боттарының белиниң дугайын чоргаарал-биле чугаалар турар.

МОСКВА

Электромеханиканың Бугу-авиелер өртем-шичилел институтунун ажилдачыларның хуралына институт директорунун оразаакчысы А. М. Платонов чүве чугаалаан. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидат кылдыр СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти депшидилер ол саналаан.

Институт ажилдачыларының нити хуралы Бауман соңгуда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Л. И. Брежневти депшидилер деп чаңгыс үн-биле доктааткан.

СЭКП-ниң Эртемер академиязының Радиотехника болгаш электротехника Москваның институтунун хуралдары залына өртем ажилдачылары, лаборанттар, техниктер чыгыпкан. Социалист Күш-ажылдың Маалыры академик Б. А. Введенский РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга СЭКП ТК-ның Политбюроунун кежигүчү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Алексей Николаевич Носыгинни депшидилер деп саналды кирген.

Москваның Фрунзе соңгуда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга А. Н. Косыгинни депшидилер хурал чаңгыс үн-биле шийтпирлээн.

Москваның Ленинград соңгуда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга А. Н. Косыгинни депшидилер хурал чаңгыс үн-биле шийтпирлээн.

Чаңгыс эп-сеткил-биле

АБ-ДОВУРАБ (телефон-биле). Дуун Тываның аар улутпурунун баштайгызы «Тыва даг-дугу» комбинаттын ажилчыларының болгаш инженер-техниктиг ажилдачыларының РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттар депшидилер талазы-биле соңгуда мурунун хуралы болуп өрткен. Аңаа 500 хире кижи олурдушкан. Хуралга «Соңгудаларга белеткелдерин дугайында» илеткелди СЭКП Барына-Хемчик райкомунун бири секретары аш Стал-оол кылган.

Соңгудаларга белеткелдин үезинде районун ажилчыларының, колхозчу тарачыларының күш-ажылчы болгаш политиктиг иленилгитин тодоргай фактыларга чикелгит чугаалаашына, кол кизингени шийтпирлеттишкен айтырларга улаандырып илеткелди демделгезин. Төгүлүг 50 чылга алдар болдурган чарыштын багай эвес түнелгит болуп турарын чылым баштайгы айы көргүзэ берген.

Хуралга бир дугаарында сөс элган мастер Ю. Шагдыр:

— РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кандидаттарына СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежнев биле Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналды деп чугаалаан.

Эш Шагдырның саналын инженер-конструктор аш Сыгнар болгаш ондаа ескелер иленилгити демделгезин.

БЕЛЕТКЕЛДЕР

Улул-Хем районунун Ак-Туруг көдээ Совет РСФСР-ниң, Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге болгаш чер-чер Советтеринге соңгудала иткүштүр белеткел ажилдарын чорудуп эгелээн. Көдээ Советтик девискээр айы-биле район Совединге соңгуда чорударының б. көдээ Советке соңгудала чорударының 25 округтарын тургускан. Округтарның тусту-туста девискээрин аңгалган. Ону соңгукчулар билит алыры-биле көскү черде бижээш, көдээ Совет конторазында асқан.

Округтарның соңгудала комиссияларының составына депшидилге амыл ам доозулган. Аңаа 100 ажыг эң-не төлөпкү оолдар, кыстары депшидилер.

эптеки Н. А. Тимохин чүве чугаалаан. Киров соңгудала округундан Россия Федерациязының Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Леонид Ильич Брежневти депшидилер деп саналады коллективниң өмүзөндөн ол кирген.

Слесарь-эптеки, коммунист күш-ажылдың шалымчысы М. В. Гусаров ол саналды деткээн. Слесарь-эптекилерни бригадир Константин Васильевич Говорушини депутаттык кандидаттыга депшидилер деп саналады ол база кирген.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Л. И. Брежневти болгаш К. В. Говорушини депшидилер деп хурал чаңгыс үн-биле доктааткан.

«Красный треугольник» каттыжымкыны ажилчыларының болгаш албан-жаакчыларының соңгуда мурунун хуралына чыгып өрткөн пехтин бригадир Е. И. Новикова Имайловск соңгуда округундан Республиканың Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Алексей Николаевич Носыгинни депшидилер деп саналады кирген.

Ажылчы В. П. Романова бодунун бугу-авиелер дугуй эптекини, Социалист Күш-ажылдың Маалыры Анна Тимофеевна Макарова депутаттык кандидаттыга депшидилер деп саналаан.

Ломоносов районун «Нагорный» совхозунун ажилдачылары Ломоносов соңгуда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Николай Викторович Подгорныйни депутаттык кандидаттыга кыш ажил бригадасының улуттурчусу Зоя Николаевна Егороваың кандидаттары депшидилер саналаан.

Совхозтун хуралы республиканың Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Н. В. Подгорный болгаш З. Н. Егороваың депшидилер деп чаңгыс үн-биле доктааткан.

(СЭТА).

ЛЕНИНГРАД

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттар Тываның № 855 соңгуда округунун талазы-биле хамыкты мурнай депшидилер алдарын коммунист күш-ажыл бугу-авиелеринде саналаан.

«Красный треугольник» каттыжымкыны ажилчыларының болгаш албан-жаакчыларының соңгуда мурунун хуралына чыгып өрткөн пехтин бригадир Е. И. Новикова Имайловск соңгуда округундан Республиканың Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Алексей Николаевич Носыгинни депшидилер деп саналады кирген.

Ажылчы В. П. Романова бодунун бугу-авиелер дугуй эптекини, Социалист Күш-ажылдың Маалыры Анна Тимофеевна Макарова депутаттык кандидаттыга депшидилер деп саналаан.

Ломоносов районун «Нагорный» совхозунун ажилдачылары Ломоносов соңгуда округундан РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Николай Викторович Подгорныйни депутаттык кандидаттыга кыш ажил бригадасының улуттурчусу Зоя Николаевна Егороваың кандидаттары депшидилер саналаан.

Совхозтун хуралы республиканың Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттыга Н. В. Подгорный болгаш З. Н. Егороваың депшидилер деп чаңгыс үн-биле доктааткан.

(СЭТА).

ИДЕГЕЛИВИСТИ ШЫНЗЫДАРЛАР

Делегейде эң демократтыг күрүбениң хеври — социалист күрүбениң эрге-чагырганың үлүс чонга баралгач турар. Россия Федерациязының, Тыва АССР-ниң Дээди Советтеринге болгаш чер-чер Советтеринге соңгудалар чорударының дугайында Чарыктар үнер билек бугу совет улус ол чугула политиктиг кампанияга белеткелди эгелээн. Бо чылгы соңгудалар онагай байдалга өрткөн. Совет эрге-чагырганың беже харлааны демделгээр чылым болур соңгудалар дөргө Ленинград, пролетары интернационалиниң улам ынайгы тиелгезиниң болгаш

социалист системаның бугу делегейде авторитетин өскөтүп, улутчу эрге-чагырганың чон-биле сыралы харылдазын тодоргай көргүзүлүр.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттары Тываның № 855 соңгуда округунун талазы-биле хамыкты мурнай депшидилер алдарын коммунист күш-ажыл бугу-авиелеринде саналаан.

«Кызыл лоуэнар, транспаранттар-биле шимчөөн ажилчы клубка боттарының кандидаттарын алдар дээш паракчылар, өрүкчүлөр, депшидилер чыгып келгенер.

Байырыг хурал ажилчынара сас элган аш Давыдов РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарына Тываның № 855 соңгуда округундан СЭКП ТК-ның Чингине секретары аш Леонид Ильич Брежневти болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

тердекчилер чыгып келгенер. Байырыг хурал ажилчынара сас элган аш Давыдов РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарына Тываның № 855 соңгуда округундан СЭКП ТК-ның Чингине секретары аш Леонид Ильич Брежневти болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттары Тываның № 855 соңгуда округунун талазы-биле хамыкты мурнай депшидилер алдарын коммунист күш-ажыл бугу-авиелеринде саналаан.

«Кызыл лоуэнар, транспаранттар-биле шимчөөн ажилчы клубка боттарының кандидаттарын алдар дээш паракчылар, өрүкчүлөр, депшидилер чыгып келгенер.

Байырыг хурал ажилчынара сас элган аш Давыдов РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарына Тываның № 855 соңгуда округундан СЭКП ТК-ның Чингине секретары аш Леонид Ильич Брежневти болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

назын деткээнер. Полиграфистерни нити хуралы РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарына аштер Л. И. Брежневти, Б. Ш. Долчамааны депшидилер саналаан.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттары Тываның № 855 соңгуда округунун талазы-биле хамыкты мурнай депшидилер алдарын коммунист күш-ажыл бугу-авиелеринде саналаан.

«Кызыл лоуэнар, транспаранттар-биле шимчөөн ажилчы клубка боттарының кандидаттарын алдар дээш паракчылар, өрүкчүлөр, депшидилер чыгып келгенер.

Байырыг хурал ажилчынара сас элган аш Давыдов РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутаттарына кандидаттарына Тываның № 855 соңгуда округундан СЭКП ТК-ның Чингине секретары аш Леонид Ильич Брежневти болгаш Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Леонид Ильич Брежневти, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Даргазы Байнара Шамулубеевна Долчамааны депшидилер саналаан.

Эш Л. И. Брежневтин Чехословак Социалистиг Республикага чораанының дугайында

СЭКП ТК-ның Чингине секретары Л. И. Брежнев болгаш оон-биле кады барган, СЭКП ТК-ның секретары аш Ю. В. Андронов Чехословакияның Коммунистиг партиязының Төп Комитетиниң чалаанын баугаар бо чылдың февраль 4-тен 6-га чедир Чехословак Социалистиг Республикага чораан.

Эштер Л. И. Брежнев биле Ю. В. Андронов оларның Чехословакияга турганын үезинде ЧКП ТК-ның Бирги секретары аш Антонин Новотны, ЧКП ТК-ның Президиумунун кежигүнери эштер Иран Гендрин, Поеф Лепарт, Богуслав Лаштовичка, Откар Шимупек, Одржих Черник, ЧКП ТК-ның секретары Любомир Штроугал оларның-биле найралчы бөөсөлдөр болган. Совет-чехословак харылдааларын улам ылай хоңжуриниң айтырларын, делегей политиканың болгаш делегей коммунистиг шимчөөшүнүн эң чугула айтырларын ол бөсөлдөр үезинде чугаалашкан.

СЭКП ТК-ның кежигүчү, ССРЭ-ниң Чехословак Социалистиг Республикада элчин эш С. В. Чернопенко база ол бөсөлдөргө кирешкен.

СЭКП-ниң болгаш ЧКП-ниң улуттукчулары боттарының чурттарында коммунизм болгаш социализм тургузушунун дугайында информация содушкан. Совет Эмгекчилер Коммунистиг партиязының болгаш Чехословакияның Коммунистиг партиязының аразында акы-дуума бузулбас найрал. Совет Эмгекчилер болгаш Чехословак Социалистиг Республиканың аразында ийи чурттарың улустарының үезинде эрге-ажыктарыга таарышкан политиктиг, экономиктиг болгаш культурауат кабак кады аймадажылга үрүлчү калбарып болгаш быжыгып турарын олар сеткил ханымшы-биле демделгезин.

Делегейниң амыг байдалының, делегейниң коммунистиг болгаш амылчы шимчөөшүнүн айтырларының талазы-биле үез-бөдөлгөлдөшү долу чаңгыс өтпани ийи тала чаңгыс эп-сеткилдегидемделгезин. Бухарест декларациязының принциптеринге үндөшүлгө, Европаның улустарының тайбынны болгаш аймак чок чоруун быжыглар дээш моон сонгаар-даа демисежир деп чаңгыс эп-сеткилдегидемделгезин. Ийи партияның болгаш ийи чурттуг аразында бугу талазы акы-дуума харылдааларын совет болгаш чехословак улустарың эрге-ажыктарыга таарыштыр, социалистиг дем каттыштырмалыкының, делегейниң коммунистиг шимчөөшүнүн сыйы каттыжымкыны болгаш чаңгыс эвни быжыглар дээш, тайбын дээш, улустарың хосталганы болгаш хамаарышпас чоруу дээш, демократия болгаш социализм дээш демисежир эрге-ажыктарыга таарыштыр улам ийи калбарып болгаш ханымдыр деп боттарының шийтпиринг чоруун дугайын олар меделгезин.

Бөөсөлдөр чүрөктү ханымдыр болгаш акы-дуума найырадык байдалына өрткөн.

А. Н. Косыгин Англияда барган

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин февраль 6-да Москвадан Лондонго чорупкан. Англи премьер-министр Гарольд Вильсонун чалаанын баугаар Совет чазактын башчы Веллсборнтанга чорупкан болгаш англи чазактын аалчымы болур.

А. Н. Косыгинн күрүбө тукуры-биле шиметтинер Внуково аэродромга К. Т. Мауоров, Д. С. Полянский, И. В. Капитонов, Б. Н. Пономарев болгаш албаның өскө-да кижилери үдөөн.

ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы А. Н. Косыгин албаның аян-чоруун кымып, февраль 6-да Лондонда барган. Премьер-министр Гарольд Вильсонун чалаанын баугаар Совет чазактын башчы англи чазактын аалчымы болуп, Веллсборнтанга бир недела болур.

А. Н. Косыгин-биле кады Грузияның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Г. Д. Джавахиди, Эстонияның Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы В. И. Клаус болгаш өскө-да совет күрүбө ажилдачылары Лондонда барган.

Хитроу аэропортка А. Н. Косыгинни Веллсборнтангың премьер-министр Гарольд Вильсон, дагыкы херектер министри Джоржи Браун болгаш албаның өскө-да кижилери уткаан.

Г. Вильсон биле А. Н. Косыгин байыр кедирги чугаалар солушкан.

А. Н. Косыгин биле Гарольд Вильсон автомобильге олурушкан. Совет чазактын башчы туур кылдыр Лондонда тусай бөткөөл «Клариджес» дээр өтөлгө хой машиналарын үлдөш-биле чорупкан.

(СЭТА).

Совет кижилерниң килеңниг уурлангышы

Совет Эмгекчилер Коммунистиг партиязыга болгаш Совет Эмгекчилер улус чирлик, хол-вулгуч болгаш ужуур-дурум чок үлдөдигерлерин сөөлү үзе Кыдатта улам калбарып турары бугу совет кижилериниң килеңниги хаймыктырып турар.

Кыдат улуттукчуларының үлдөдигерлеринге, Кыдатта совет хамааттыларын дорамчылап, аням-бүрү сөстөр-биле бак сөглөп турарында үлдөдигерлериниң аразында дээш Күрүбениң Москвада бири иленилгити, албан-жаакчылары, инженерлери болгаш техниктери февраль 6-да чымылган.

Мао Цзэ-дун болгаш ону хүрөө-дөгү кижилер антисоветизмниң болгаш шовинизмниң чалымжылы турганда сашымшы-биле урудурун турарлар деп чүвени ол митингке санал бергенер онзалал демделген турган.

— Кыдатта болуп турар үлдөдигер дугайың килеңниги чонка чугаалап болбас-тыр-деп, автомат-товарың негизин экиптерчи Н. Ф. Сальников чугаалаан. Кыдат улуттукчулар дык-ла утуучулар-дыр. Бистин чорутуштуң Кыдатта дуураалымын олар утуучу хире-дир. Ам олар совет кижилерин үлдөдигер орадалымын турары ол шыкамыл. Совет кижилерниң иленилгитиниң ай-чикетин деп, Совет чазактын меделгезинде ийи чугаалаан-дыр. Күрүбө чазак совет кижилерге ола-рамыштыр дурум чок болгаш кара-турарында амылашканын советтер ужурутул!

Кыдат эрге-чагыргаларың анти-советтиг дөргө өткүч-чонгөлдөргө болгаш хуяган амылчылар ужурдурган чок амылашканын шийтпирлиг уурламышканы Москваның «Трёхгорная мануфактура» комбинатының коллективни февраль алдында чаңгыс эп-сеткилдегидемделгезин.

Хетеринде бирээниге болган митингте 700 ажыг ажилчылар болган албан-жаакчылар чымылган. Кыдатта чорудуп турар антисоветтиг кампания бодунун бузар-чүдөшү талазы-биле амыг чанкаштыр эрге-чагыргаларың ресекың чиргелештир эңиле болгө үздөргө-дө оларның үлдөдигерлерин бөш алып турар-дыр-деп, комбинаттың парток секретары М. А. Четвериков онзалал демделгезин. Эңгү-чонгөлдөргө болгаш кара-турарың болуп турары фактылар херекчилер турар-дыр деп, ол чугаалаан. Слесарь Л. И. Ермолов, пех начальниги Н. Г. Смирнов олар база кыдат чонгөлдөргө үлдөдигерлерин кармап, иленилгитин, Күрүбө чазакта шимчөө шимчөө сашымдырны кылган Совет чазактын меделгезин азын-биле деткээнер.

Кыдат эрге-чагыргаларың үлдөдигерлерин шийтпирлиг буруу шапч турар резолюцияларын ол митингтерияң кирякчилери хулап алган. Ол резолюциялар Күрүбө ССРЭ-де элчин чегиягы тысып бөш шийтпирлээн.

ФОТОЛАР ЧУГААЛАП ТУР

Кызыл-гвардейжилернин отряды Азтыг гвардейжи сессерликте. Петроград. 1917 чыл. СЭТА-нын фотохрониказы.

Петроградта телефон станциясында. Революсчу эр, херээжен амылчынар удурланышкын кылып турар телефончуларны халап турары. СЭТА-нын фотохрониказы.

Хемчеглерни ажилдап кылган

СССР-нин улус ажил-агыйын хөгжүрүшү күүсөрдүнү күрүө планы мөөн соңго чурттуу экономикалык камтаар күжүрү бийлиги, чонун чаагай байдалын улам аякка чыгарып, улус ажилдеринче утканган. Ол панын күүсөрдүн ботталдырышта партия, совет болган ажил-агыйын органдарынын организмы ажилы удуу-биле негеттир. Ол ишканалар күүсөрдүн чыныгы ажилдарына база-ла өрөөкчү чутула. Бо херекке улусчу контроль органдарынын ролу улут. Партия болган чактагы мурнууда сарыларга сорулганын күсөрдүнче улусчу контроль органдарынын организмыларын дайнык дуаалачылары болуп журутур. Ишканалар улусчу контроль органдары ажил-агыйын бүтү адмраларында байдалды ханы авалаткан көр болган бекке көргүзүлгөндө чедип алып база четес талаларын чайдир талалык чутула хемчеглерни ач чорудар күтүзүлгөндө.

гаалыгы көргөш, колхоз, совхозту удурткучуларына, инженер-техник ажилдагыларга четестерин чайдир талалык-биле негеттир тургускан. Оң түнеленде дык улут ажилдар кылдыган. Бар турган четестер чайдир талалык. Агы үдө бо ажил-агыйында тракторлар септелген шалкык чорун турар болган оң шыныры өңкөш. Септелгө үдүрүп турар чарында база өзгөчө.

Комитет болган улусчу контроль бекеттери чакы манаван, күсөн эгелеш урезия уруушкунуу планы, оң кадагаланышкы - байдалы сокурган көргөн. Тара болган бо-болган урезия урар план 111,4 хуу күсөттиген. Ишканалар оо ортук көргүзүлгөндө. Ишканалар комитет оң авалаткан көргөн. Ол чуну көргүсөтти? Районда урдуган урезия кой. Ишканалар оо урезия 1967 чылда ажил-агыйынын хуууу болган чактагы чыдыг үнүштерин урезия чедилеш. Чамдык ажил-агыйын удурткучулары болган агрономдары урезия «панын да амыр» уруп алган бис диниш, септик оомук огуру турган. Херек кырында лабораторияларда урезияны хышп коорге, арылаттырма болган. Ишканалар комитет урезияны илереткен четестери ул ажил-агыйынын удурткучуларын дүндүрдиктен амы бадал байдик турар. Катап хышканды чоруканын соода урдуган урезияны арылашкын шалкык чорун турар.

Table with 3 columns: Районнар, Сүт, Зыт. Rows include Улуг-Хем, Тес-Хем, Республика, and Эртен чылдын бо үезинде турганы.

Бо саннардан ал көргө, республикада сүт бүүдери эртен чылдын деңгелинен нуудай берген-дир. Оң уламандан эртен чылдын чыдыг күрүмгө саткан сүттен бо чыдыг аныарда сатканы 943 центнер эвэш болган. Эртен чылдын деңгелинен нуудай деп чүвө дүвүрөзүнн айттырылган. Бүгү сүт-баран фермаларына сүт саздалын күвөдери-риниң арга-хемчеглерин алырын бойдал шыгыны негеп турар-дыр.

ПАРТИЯНЫҢ АЖЫЛДАРЫ

Партия эге организациалары масалар ортуна политиктиг болган организмы ажилынын негелин улам сайырагангайжылар болган эд-бекшилер, оң-биле кады бодуна хой талалыг дүржүганы мөөнөн алып күтүлгөндө. Партияны XXIII съездин партияны мөөн соңго-даа бийлиги амылдарын, оң иштин амылдарын аякка чыгарып, партияны кезигүүнү буртуууну ролон болган харымсалгазын бедидерин оңалар айткан. Оон ийай, СЭКП Уставына кирген өскерилдерин, съездин бүтү шиттирлериниң ужуу-утказы болза коммунист буртуу партияның өзүлү дайынчымы болуп дөш, оң улут харымсалгалык айтты турар-дыр.

ОРГАНИЗАСТААР, КУЖУНГЕ ДАЯНЫР

Партия эге организациалары масалар ортуна политиктиг болган организмы ажилынын негелин улам сайырагангайжылар болган эд-бекшилер, оң-биле кады бодуна хой талалыг дүржүганы мөөнөн алып күтүлгөндө. Партияны XXIII съездин партияны мөөн соңго-даа бийлиги амылдарын, оң иштин амылдарын аякка чыгарып, партияны кезигүүнү буртуууну ролон болган харымсалгазын бедидерин оңалар айткан. Оон ийай, СЭКП Уставына кирген өскерилдерин, съездин бүтү шиттирлериниң ужуу-утказы болза коммунист буртуу партияның өзүлү дайынчымы болуп дөш, оң улут харымсалгалык айтты турар-дыр.

ЛЕКЦИАНЫ БЕДИК ДЕННЕЛЧЕ

Ажылдык чонвары коммунисттик кызыл диниш, массаларын ийелди болган чоталдык чоруну бедидерин партияның идеология ажилында база бир дөштик көрүнүш - лекция пропагандалы болуп. Чон ортуна лекция пропагандалы күтүлдери талалык-биле партияны Чон-Хемчик райононун пропаганда болган агитация кылдын. «Билги» ниятледик район организациалары 1966 чылда чамдык ажилдарын кылды чурткан.

САРЫГ-ОЙДА САРЛЫКЧЫ

Бай-Тайга районун «Мөгөн-Бурен» колхозунуң деңгелинде Сарыг-Ой дээр чери сарлыкчар чурт дээр-ле шы. Бо кызыл колхозтун бир муракчы малчыны Иргит Терибижи нинда 200 ажыг баш сарлыкчарны кыштагында турар. Бо малчынын назы-хари улагды берген-да бол, ажыла тура дүшес, сарлык калдар чымшыгы ажилына мергежилди, аңа бар күжүн үдүрүп, төрөн колхозтуну экономикалык бийжылар дөш чүткүлдү ажилдап турар.

ри эш В. Шалагай (Чадаана хоорайт), Ленин атыг колхозта зоотехник эш Д. Биче-оол, «Большевик» колхозтун дарагы эш К. Дамдын, СЭКП райкомунуң херөөкөн чон ортуна ажил чорудар кылдынын өргөлөгөн эш С. Куулар, Бай-Талада башкы М. Хонур-оол, Шемпи шкөөлөкүн директору Ч. Чудулов, «Большевик» колхозта ветхарлик О. Очутчан болган оон-да өскөлөр лекция номчулганын ийелди кейлиг кырып, номчан лекцияларын районун, колхозтун, совхозтун амылдары-биле хобаштырып турар. Ишканалар эш Очутчан малдык ияны-бур азыгыларын болу боориниң чылдагынын, азыгыларга улут демиселдин аргаларын пропагандаларына кызып ажилдап турар. Хой-иништин көрүм-чуртун камтаар, социалистик хобууларын удуртула болдуруп, оң боттардыр талалык-биле районун суд, прокуратура болган шагда органдары ажилдакчылары элөө хой лекцияларын номчуулар.

Мурнакчыларны көвүдөдүр, чедишкннерни немээр

1966 чылдың түңнелдери-биле көдээ ажыл-агыйның мурнакчылары

Мурнакчы ажыл-агыйлар

Район	Ажыл-агый	1966 ч. күрүнеге сатканы (ху-биле)			
		Сүт	Эт	Дүк	Тараа
Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	159,2	100,2	129,8	507,1
Танды	Дуржулга станциясы	125,6	110,2	101,4	179,1
Каа-Хем	«Тилелге» к-э	105,7	100,8	112,0	141,7
Улуг-Хем	«Х Улуг хураа» к-э	121,3	100,1	124,3	—
Кызыл хоорай	«Көк-Тей» с-а	127,6	169,6	—	481,4
Бий-Хем район пятитизн-биле		126,5	104,5	124,3	554,6

Сүт-бараан фермалары

Район	Ажыл-агый	Фермалар	Фермаларның көргүзүлгөсү			
			Ички иштин саны	Бир иштин өлчөмү (кг)	Салмагы (кг-биле)	Өлчөмү (кг)
Танды	«Межегей» с-а	Кара-Булуң	101	—	2782	—
Чөөн-Хемчик	«Чыраа-Бажы»	Шай-Бажы	100	—	2630	—
Бий-Хем	«Искра»	Мотай	448	1520	2144	621
Танды	«Межегей»	Алдам	411	—	2091	—
Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	Доора-Хаджы	395	—	2081	—
Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл» с-а	Туран	479	1700	2079	379
Каа-Хем	«Көк-Тей» с-а	Ак-Даш	91	—	2077	—
Бий-Хем	«Искра»	Топ	332	1750	2059	—
Танды	«Революцияның чалбыгы»	Өөк	296	1520	1973	400
Каа-Хем	«Коммунизмче орук»	Красноярковка	372	—	1957	—
Танды	Дуржулга станциясы	Топ	123	—	1913	—
Улуг-Хем	«Элегес» с-а	Топ	442	—	1872	—
Улуг-Хем	«Найырал» с-а	Кызыл	240	—	1840	—
Каа-Хем	«Искра»	Урбун	162	1428	1831	403
Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	Топ	200	—	1721	—
Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл» СӨКП XXII съездин аттыг	Былдыг	406	1525	1714	—
Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	Кызыл-Чыраа	78	—	1700	—
Улуг-Хем	«Улуг-Хал»	№ 2 ферма	210	1347	1647	300
Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл»	«379 1600 1621»	—	—	—	—
Бий-Хем	«Совет Россия»	Арыг-Бажы	239	1386	1800	—
Каа-Хем	«Кызыл тараачын»	Сарыг-Булуң	124	—	1584	—
Улуг-Хем	«Тилелге»	Топ	290	—	1561	—
Улуг-Хем	«Найырал»	Хүт	222	1278	1516	—
Улуг-Хем	«Искра»	Топ	210	—	1515	—
Улуг-Хем	«Найырал»	Кызыл-Даг	198	1428	1500	—

Бызаа ажаакчылары

Фамилиялары	Район	Ажыл-агый	Хонукта немеске дөңсө (грамм)	
			Өстүргөн бызаа саны	Хонукта немеске дөңсө (грамм)
П. Кымысова	Каа-Хем	«Октябрь 30 чылы»	35	1020
А. Зубко	Танды	«Межегей»	—	950
Е. Шелкунова	Бий-Хем	«Элегес»	93	860
Г. Потемкин	Бий-Хем	«Тилелге»	76	855
Д. Быштан-оол	Бий-Хем	«Искра»	—	852
В. Руданова	Танды	«Революцияның чалбыгы»	50	850
П. Шиншилина	Бий-Хем	«Хадым»	50	850
Т. Черновцова	Бий-Хем	«Хадым»	50	850
Г. Золотухина	Танды	«Межегей»	—	812
М. Микротова	Каа-Хем	«Коммунизмче орук»	87	800
Е. Махонтова	»	«—»	42	800
Е. Чугаева	»	«Кызыл туз»	80	800
В. Хлебникова	»	«—»	80	800
А. Масунова	»	«—»	80	800
В. Сичен	Каа-Хем	«Тилелге»	150	798
Т. Сельх	Каа-Хем	«Октябрь 30 чылы»	25	780
П. Мат	Бий-Хем	«Искра»	31	780
В. Лашкина	Каа-Хем	«Тилелге»	78	760
Е. Бичен	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	78	760
Л. Поля	Танды	«Межегей»	750	750
С. Уйнукай	Улуг-Хем	Жданов аттыг	25	730
В. Балбак	Бий-Хем	«Өөк»	25	730
Т. Хомутова	»	«Кызыл тараачын»	79	725
О. Ошку-Саар	Танды	Дуржулга станциясы	109	710
К. Сурганчы	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	193	700
П. Фунтикова	Бий-Хем	«—»	—	700

Инек кадарчылары

Кадарчыларның фамилиялары	Район	Ажыл-агый	Хонукта немеске дөңсө (грамм)	
			Кадарчынын ички саны	Хонукта немеске дөңсө (грамм)
Д. Норбу-Хөө	Бий-Хем	«Хадым»	61	1090
К. Биче-оол	Каа-Хем	«Совет Тыва»	195	1000
К. Хуурак	Улуг-Хем	«Улуг-Хал»	—	930
И. Санчат-оол	Бий-Хем	«Хадым»	61	930
М. Биче-оол	Каа-Хем	«Совет Тыва»	350	900
О. Чотпа	Чөөн-Хемчик	«Тыва»	200	840
И. Матриок	Каа-Хем	«Ленинчи орук»	118	800
Н. Коробейников	Каа-Хем	«Коммунизмче орук»	83	800
Ш. Кара-оол	Танды	«Элегес»	87	760
П. Пар-оол	Каа-Хем	«Ленинчи орук»	87	750
К. Дуганчи	Чөөн-Хемчик	«Тыва»	200	750
А. Лама	Бий-Хем	«Шивалдыг»	218	750
Л. Бугалык	Чөөн-Хемчик	«Тыва»	200	750
С. Сат	»	«—»	200	730
Л. Настык-Доржу	»	«—»	205	710
Н. Сундуй	Каа-Хем	«Совет Тыва»	151	700

Куш ажаакчылары

Фамилиялары	Район	Ажыл-агый	Хонукта немеске дөңсө (грамм)	
			Бир дөңсөдө дөңсө саны	Хонукта немеске дөңсө (грамм)
Н. Ванникова	Кызыл хоорай	«Көк-Тей»	125	140
В. Шевлак	Совети	«—»	125	138
Л. Булавина	»	«—»	125	133

СААНЧЫЛАР

Саанчыларның фамилиялары	Район	Ажыл-агый	Инектен ортумак саалда (кг)			
			Башкы ички иштин саны	Ички иштин өлчөмү (кг)	Ички иштин саны	Ички иштин өлчөмү (кг)
А. Бузмакова	Танды	дуржулга станциясы	16	2543	3201	—
Л. Серенева	»	«Межегей» с-а	22	1774	3106	—
З. Крайченко	»	«—»	19	1774	3012	—
М. Сабельникова	»	«—»	19	1774	2886	—
А. Крикунова	»	«—»	23	1648	2907	—
Х. Кузнецова	Чөөн-Хемчик	«Чыраа-Бажы»	20	2000	2850	—
К. Тали	»	«—»	20	2000	2850	—
Т. Оюн	Танды	«Межегей»	23	1648	2839	—
О. Чыргатай	»	«—»	23	1648	2779	—
Г. Сигарева	»	«—»	16	2476	2717	—
М. Балдан	Улуг-Хем	дуржулга станциясы	16	2476	2717	—
М. Ошку-Саар	Чөөн-Хемчик	«Күш-ажылдың хостуу»	15	2572	—	—
М. Ошуй	»	«Чыраа-Бажы»	20	2000	2547	—
Л. Романова	»	«—»	20	2000	2547	—
З. Никифорова	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	34	2230	2547	—
А. Балагашева	Танды	«Межегей»	24	1648	2536	—
С. Кок-кыс	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	35	2225	2517	—
М. Серенмаа	Бий-Хем	«Искра»	15	1700	2482	—
М. Кочиева	»	«—»	15	1700	2445	—
Е. Пестерева	Танды	«Элегес»	21	2200	2399	—
П. Болсеева	Бий-Хем	«Искра»	17	1800	2390	—
О. Шортал	Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл»	16	1850	2382	—
А. Костенко	Бий-Хем	«Искра»	16	1850	2373	—
А. Бадарчи	Танды	«Элегес»	20	2000	2356	—
Т. Кавай-оол	Кызыл	«Көк-Тей»	21	1750	2350	—
А. Ярусова	Танды	«Межегей»	26	1778	2347	—
М. Сутеева	»	«—»	25	1778	2338	—
К. Санчай-оол	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	17	2338	—	—
В. Козлова	Танды	«Межегей»	26	1778	2329	—
С. Пилипенко	»	«—»	27	1778	2311	—
З. Карташова	»	«—»	20	1778	2305	—
Н. Пичик	Улуг-Хем	«Күш-ажылдың хостуу»	18	2304	—	—
Н. Акулова	Бий-Хем	«Искра»	17	1650	2301	—
О. Шагаачы	Танды	«Межегей»	21	1778	2283	—
З. Тельпер	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	23	1778	2272	—
А. Навалина	»	«—»	35	2050	2261	—
Н. Пашып	»	«—»	33	2150	2248	—
А. Дангаа	»	«—»	17	1500	2247	—
А. Толшун	Танды	«Хадым»	24	1778	2236	—
Х. Шондайты	Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл»	17	2200	2213	—
О. Кара-кыс	Танды	«Межегей»	21	1778	2204	—
О. Бичин-урут	Кызыл	«Көк-Тей»	19	1750	2202	—
Л. Нару	Танды	«Межегей»	20	1774	2191	—
Т. Майдар	»	«—»	19	1778	2186	—
Б. Анай	Бий-Хем	«Искра»	16	1700	2146	—
В. Радугина	Улуг-Хем	«Найырал»	21	1750	2130	—
Е. Бардынова	Бий-Хем	«Көк-Тей»	14	1550	2127	—
Н. Кармалинова	Танды	«Искра»	20	2037	2124	—
А. Кручинин	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	33	1700	2122	—
К. Хуурак	»	«—»	33	1700	2122	—
К. Курнады	Улуг-Хем	«УТКА 25 чылы»	18	1778	2107	—
Н. Сивогоева	Танды	«Межегей»	25	1778	2102	—
М. Оюн	»	«—»	17	1650	2096	—
Г. Дударева	Бий-Хем	«Искра»	17	1650	2092	—
М. Хромченко	Танды	«Межегей»	26	1778	2089	—
М. Алды-кыс	Чөөн-Хемчик	СӨКП XXII съездин аттыг	16	1700	2086	—
Л. Сарыг-оол	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	32	1900	2077	—
Д. Сереш	Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл»	19	1900	2077	—
З. Чернышева	Танды	«Межегей»	23	1774	2072	—
Т. Куулар	Кызыл	«Көк-Тей»	21	1750	2071	—
Г. Кара-кыс	Бий-Хем	«Хадым»	17	1550	2060	—
А. Козлова	Танды	«Межегей»	24	1778	2045	—
М. Киселева	Бий-Хем	«Искра»	15	1600	2040	—
Н. Самопова	Бий-Хем	«—»	18	1600	2040	—
Б. Молдууршук	Улуг-Хем	«Х Улуг хураа»	15	1500	2034	—
М. Ошеник	Бий-Хем	«Хадым»	17	1500	2029	—
О. Болотова	Кызыл	«Көк-Тей»	20	1750	2025	—
Ч. Тамыл-оол	Танды	«Межегей»	20	1778	2022	—
Л. Емельянова	Кызыл	«Көк-Тей»	21	1750	2022	—
А. Захарова	Бий-Хем	«Кызыл тараачын»	34	1900	2015	—
Н. Александрова	»	«Искра»	17	1600	2013	—
О. Чернышова	Танды	«Межегей»	23	1778	2002	—
Н. Шемякина	»	«Революцияның чалбыгы»	44	2000	—	—
И. Сваниа	Бий-Хем	«Искра»	18	1650	2000	—
М. Долгар	»	«—»	18	1600	2000	—
И. Сат	»	«—»	14	1500	2000	—
С. Кара	Чөөн-Хемчик	«Сүт-Хөл»	18	1800	1989	—
О. Ундес	»	«—»	18	1800	1980	—

Коммунист башкы Александра Хураган-оол Барым-Хемчик районунун Алмадыт школасында ири башкы. Сес чың дүргүзүндө урууларын тереңликке өздөштүрүп келет. Ол үчүн сес чың, харик ишеништин хөй-ийиштин. Сизге бот-тыяныгы уруу чың бөлүмүчү доктормал киржикчиси. Эзиз каш тыя таңчылары база тургускан.

Г. СИРОТИНИННИН Фотосу.

ХУНДУЛУГ КОЛХОЗЧУГА—БЕДИК АТ

ОРЕЛ. (СЭТА). Февраль 3-те Покровск районунун Жданов атты көздө аймак-агый ардегинин аймак-шчилери хөтүн колхозчулар Иван Егорович Алферьевке, Андрей Тимофеевич Кутыковка, Еленика Яковлева Демичевага «Хундулуг колхозчу» деп атты тымыскамы-биле хол-баштыр оларга чыгып байыры чедиргешер.

Иштин хураалдык шилтиренин бөүгаар хундулуг колхозчулар материал таламы-биле ээзон улуг артык ордегерин аяктылар. Оларнын аймак төлө-вирише 10 хуну немес боор. Ынчаарга пенсионерге колхоз күрүнө пен-сиялыкта немей ай санында 25-тен 75 рубль чедир төлээр. Оон айтма олардан электри чырыктык холөксенин тыртпас болгаш амырал материал-биле өскө-даа чынгелделерин берип турар. Алферьев, Куте-ков болгаш Демичева оларын мында баштайгы «колхозчу персоналдык пенсионер» деп атап турар. Оларнын башчыларында колхозтуг хоренги-леринин күсөли-биле кунуныктык таа шайталарын тургузуу турар.

Каш чыдарнын мурунуда бо аймак-агыйнын орулгаары чөгөнчиг эвөш турган, а эртеки чында продукцияны сайгарганында ийн млдон рубльди алган. Ам колхозтуг ашча-хоренгилери күп-ажылдык ма-гадмалатын ашча төлөвириге-даа, машиналарын сатып аларында-да, туудуга-даа база колхозчуларнын култура-амдырал байдалдарын бүгү хемчег-биле экижидеринге-даа четтир.

Жданов аттыг колхоз Октябрьдын 50 чылында чедир бүгү суурларын чагайжылар, оларга кулдурунч болгаш амыралдык чаа черлерин амырал дөш областтыг социалисттик чарыкынны ишвиштору болган. Сөөгү үш колхозтуг чурттакчылык черлеринде Култура ордуун, ийн клубту, үш чунар бакыннын, мал ажылынын болгаш өскө-даа хөй тууду-ларын кылган. Ам колхозтуг төүндө амырал хандырылга компани-дын тууду турар.

Келген чаа техника

Республиканын «Сельтехника тус-тус аймак-айылдарга тарашы, ийн-жылышкыны бо чыдык агезинге чедир 221 тракторну Абаканын баа-за-ла-дан алган. Олар-нын иштинде ДТ-20, МТЗ-50, Б-16, ДТ-75, С-100 деп марканын ГАЗ-51 деп 21 автома-тракторлары хөй. Ол чаа шина болгаш чык сөөр-тур ээзон хөй машина-лар бааза келген. Завод-дан чаа үнгөн СК-3 деп 162 комбайн республи-калык тараш шөндери-ге күзүн аяктылар. Ко-здө аймак-агыйнын чаа техникамы бо хуннерде бааза-ла кезип турар.

ЧАА ХОЙЛУНУҢ ДЭЭШТИГ САЛДАРЫ

Бистик чуртувуста коммунист гургузушкунуну бо хуннеринде бистик черинини чыкка карак чет-пес делеменин, оон хоорай суурла-ры эвес, харин оон кижилери бааза чаартынып турар болгуй. Ынчангаш чаа кижини кижилерин коммунист гургузушкунуну кол ийлеини соругады дээрин барымдалап көргөш, бистик партианын кем-херек үлгелер чорукту долу ууткаар соругады бааза салган.

Бо болза барын болгаш берте айты-ры дээрин билдингир, мааза эки түр-чедерин кыска үенин кампаныла-ры-биле эвес, харин үр үе иштинде, бүгү талаанын идей-кижиизилдегиди аякылары-биле чедип ап болур. Бистик партия болгаш совет күрүнө бо таламы-биле улуг аякыларын кылган, ынчангаш совет кижилер ботта-рынын патриотчу хулөдгелерин, ха-мааты эргелерин ханы билер, олар-нын коммунисттик меделери хемчөөл чөккө бөдөн.

Сес метр узун, чыңге бакы бе-зия 20 сантиметр чедип турар бар, док чудуктары өсөөргөн шанактыг ийн ас чыгуу аар-ла тыртып чүктүп чоралар. Ажы-даарыга таарыштыр кеткенге, хөрөктөштит арат боддызын чу-дукта кадай шаап каан, бир хо-лууда кымчы туткан, шанактар-нын бир-бирөөниң чыныга дей бөзгө, мям-биле быралааш, эрт-тир ап чораш. Чыргалады сумузууна арттарынын суур-жуур дээни, чаа-ла тургузуп алган «Чодураа» колхозтуг төүр ботур чер ам-даа ыраа. Шанактыг аяттар черинд ыраа кылма-биле кызырын чораш-чораш, Бедир-Арыгке киреңкешер.

Чөөн-Хемчик районунун «Сүт-Хөл» совхозу мурунда тускый район тур-да, амгы совхоз төүр Сүт-Аксы суур-да тараш склады турган, колхозтар-дан дужааган чык-чус тана тарааны аяаа уруп, арылган, кадалган тур-ган.

Ол складтын амгы байдалы кан-дыгы? Аяаа совхоз тараш урбастан, өөн туруп бергенинде сонга, хаа-галары үрелип эгелеш. Ында ийн гурдулукчу шүүт тоймагалатын, дүгүлдарын уштуп аппараттаан, бир-өөн черде ийлендир кезип чедер. Автодизини 1966 чыдын майга че-дир совхоз үрелип деңизилп турган. Ам ол бааза үрелип. Ол-ла складтын чынында лаборантылар аякылап тур-ган бичи бажыныны сонга рамала-ры болгаш печкамы, хаагалары үрелип эгелеш.

Бо үстүндө үрелип, тоймагалатты-нын турар күрүнө хөргөнгиле кы-ларынга болгаш сатып аларында кү-рүненин хөй түнүгү ашча-хоренгиле үнгенин кымга-даа билдингир. Бир эвес аякылашас болза, ол складты болгаш өскө-лаа механизирини өскө-көөр аякылаш, хөрөктиг черинче сатып сайтарга, аяаа-ла каракка ко-зулдуур урел тоналган каарга болур бе мычаш! Совхоз төүндө райком-но склади чедип ийлеп турар, а чеге ийлеп турар улуг складты да эге-жылгаш болбозар? Тараа курдулар механизирин, автодизини сатып аларынга, экекп тургузарынга чеже ашча үнгени?

Манаш Чадаана көдө Советте өш бир чижээ болза «Хулдиганыны дөш харысалганы күштелдери дугайында» ССРЭ-нин Дөди Советинин Президиумунун Чарымы болур. Чөөн-Хемчик районунун партия, совет, су-еоруктары болгаш милиция органи-зарынын активчилери бо таламы-биле ээзон аякыларын кылган, районда 105 кезик черге хураалдарын чорук-кан. Хөй-ниитинин корум-чурумун экижерип, кем-херек үлгелдерини-ге үдүр демиселди күштелдирер та-ламы-биле хемчеглерин аякылап кылгаш. СЭКП райкомунун бөүрөү бааза райкуксом бадылаан, ол хем-чегелерин боттадыларынын ажылы ам калбарган.

Кээрн аякылар-салдымып-өгөлеш. Туудут мыканы суур төүр болур черге өсөөртү экекп турары мыр-дылай хөй. Машина-биле чык-көөрү турар кижилер барык-ла чок. Харин төрөлчөлөп-даа экекп тургулар. Шанак, волочуна деп чүве ийчаарда конугт эвөш, чон ону аякылап өрөмөөн-даа. Ын-чангаш ийн көчүт тырың ор чу-дукту сымдынай каккап, төрөп-чылөш, чүткүдөрлөр. Аяттар чо-еап, эрлеринч холдары, дөмкө-

АЛДЫН ХОЛДАР

тери аарып өзгөргө, өскөлери ха-лап ап-даа турар.

«Сууржуур! Өгөрдөң бажым-нарке кирер!» деп мындыг кы-гырыгы чон бир үн-биле дет-көөш, аякылап киреңкешти ол.

— Баянчыларын чымы!—деп, чар тарай хона берген. Олар өсөөртүп экекп каан чудуктарыны кырынга сандайландыр олдуру-каннар. Эрте буруңгу буруңгу Хайыраканнын бажында харан үеүп келген чаксы хун аажок чы-дыы шөкүп турган. Баштай-ла бады тутнаш, боттарынын бирги чымынчага ап четкен бызаңчылар бо: Адыа, Шимит, Сагаан-Өгбөн, Бады, Шойдак, Укей, Сырат, Дан-азурун, Аралды, Шагдыр-оол, Та-раачы.

— Бадды тулуп, мям чөвүп тыддар кижилер шүптү мында-дыр бис. Кандыг туудушту баштай эгелээр бис!—деп, Сагаан-Өгбөн өөрүндө айтырган.

— Баштай которманы тууду эгелээр херек—деп, Давурдун бис Адыа бир үн-биле чуга-лаялар.

Оон Адыа немей тыртып каан: — Ийни буруз-ле бажыга туртатсаар, бодузуң бир ду-гаарында кылдып алысаар бол-гай. Ынчалза-даа ийниңиз хө-рөон мураватса эки. Боттарымыс-

тың бажымчарымыс тудары дө-мей-ле сонсаар эвес, дуаалашкып турган. кылмы аар бис.

— Бистик колхозка сууржуула айтырары 1955—1956 чылдарда колхозтунда үш шилтирелеттине берген чүве—деп, ош Адыа чу-гаалаш турар. Ам Бедир-Арыг суур каш саныг бажындарын болур хамаак чок. харин-даа дуу-ра болгаш дуграар кудумчулар-ды улуг суур болу берген. «А-рыон төүр Самагалдай дөртөн чыл-дар үеүндө бистик бо суурдан 10 катап биче турган-на болгай» деп чугаалажыр кижилер-даа бар.

Бедир-Арыгтын хөй доора ку-думчулары санына, хөй дугра-лар кудумчуларын белин ады-лап болур. Топ кудумчуу Ленин дээр, оон ийн «Чаа амырал» деп кудумчу-да бар. Бир улуг кудумчу бааза туттувун эгелеш, ону баштай, кыска боорга, «Му-гур» кудумчузу джикип турган, ам ол кудумчу шөйлүп бар-ла чылдар, ийчангаш ону «Эрик» кудумчузу деп адаар кижилер-даа бар.

Районда эш улуг хемчөөлдиг клуб Бедир-Арыгга. Колхозчулар боттарынын клубун чымык-та Култура ордуу деп берген-даа турар. Ортукам шөкө, мага-аны, уругулар сады, харылаа са-ла-ла мал ажылыны хөй-хөй кижилерин үдөп чоруткан» деп, эш Адыа чоргаара-биле чугаалаш турар. ССРЭ-нин Дөди Советинин депутаты, коммунисттик күш-ажылдын № 1 хөйүк бригадасы-нын бригадир Иван Самчичович Данаурдун туудугу чораш, эки туудугу болгашы-биле Москвага бергенге-даа чораш № 2 хөй-жүк бригаданын бригадир Ми-хал Сидам-оол бааза туудугу. А бо хуннерде Борис Сырат, Сул-дум Аралды, Михал Сувандин болгаш өскөлери-даа ап көрө-ла!

Эки туудукуну өскөр чору-дары дыма хомудангы. Ынчалза-даа мал ажылы ышкып чугула аякылаче баар кижилерин бистик туудукулар байыраалдык-биле үдөп каары чачык болган чүве. Олар аяа болгаш, колхозтуг су-урагы малчылары болу бергенге бистик өөрчүп турар—деп, эш Адыа ам бо хуннерде улуг өр-үшүк-биле чугаалаш сууру.

Колхозчуларын сууржууру колхозтунда шилтирелеттине болза-даа, тууду бригаданынын аякылы улам көүдөп турар. Кол-хозтуг төүндө, ырмакы олардар-да кижилер ам бөүлүг-ла төлө-вөлдө бөүлүг кылган эки чуртта-ла бажынында чурттаксаар. Бу-дурга туудулары чымынча не-межию турар. Мал ажылынын

быры, аяаалта кыскамы, өмөктө-лөпкүтү дөш, оон-даа өскө, ам-гы үенин чугула туудулары суур-да бар.

— Бистик Адыа бригаданын бажымы дөгбөш, кара-биле шилтеп тууттурубааны мындыг болу турду бо Бедир-Арыгга-даа, мал-чындарынч аякыларын-даа чок ийни—деп, Бедир-Арыгтылар чугаалажыр.

Колхозтуг тууду бригаданында күш-ажылга кандалган, шыла-раан кижилер хөй. «Бистик бри-гаданын бажымынч аякыларын-даа чок ийни—деп, Бедир-Арыгтылар чугаалажыр.

Эки туудукуну өскөр чору-дары дыма хомудангы. Ынчалза-даа мал ажылы ышкып чугула аякылаче баар кижилерин бистик туудукулар байыраалдык-биле үдөп каары чачык болган чүве. Олар аяа болгаш, колхозтуг су-урагы малчылары болу бергенге бистик өөрчүп турар—деп, эш Адыа ам бо хуннерде улуг өр-үшүк-биле чугаалаш сууру.

Колхозчуларын сууржууру колхозтунда шилтирелеттине болза-даа, тууду бригаданынын аякылы улам көүдөп турар. Кол-хозтуг төүндө, ырмакы олардар-да кижилер ам бөүлүг-ла төлө-вөлдө бөүлүг кылган эки чуртта-ла бажынында чурттаксаар. Бу-дурга туудулары чымынча не-межию турар. Мал ажылынын

Баш-Хем районунун «Тяжелые» колхозунун Сесериде салбыры улуг аймак-агыйлыг чер. Сесериде суурда кижилер бааза хөй болгаш салбырын 18 кезек черде мал кыштаган ту-рар. Амгы үеде мында мал ооздашкымы мас-салыг эгелеш. Комсо-молту аныктары хөй-жүдөп ий салкыныште-дип чорудуу турар.

Клубтуг болур ирги бис бе?

Баш-Хем районунун «Тяжелые» колхозунун Сесериде салбыры улуг аймак-агыйлыг чер. Сесериде суурда кижилер бааза хөй болгаш салбырын 18 кезек черде мал кыштаган ту-рар. Амгы үеде мында мал ооздашкымы мас-салыг эгелеш. Комсо-молту аныктары хөй-жүдөп ий салкыныште-дип чорудуу турар.

ЧАГААЛАРДАН ОДУРУГЛАР

НЕГЕЛДЕНИ ХАНДЫРАР ӨП КЕЛГЕН

Ажыл-агыйнын кайы-даа адыра-рында аякылап турар кижилерин амырал хандырылгага аякы-леринче уталаган хемчегелери бер болгонда ап чорудуу турар. Оон узамдык бистик республиканын аякы-инчилеринин амырал бай-далы бааза-ла чык келген тууду-на улам экижип олурары өөр-үндүк.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 8-ТЕ «НАПЫРАЛ»: «Гусар баллады» 11.30, 1.30, «Ынашыыры хөрү-лүг» 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Аккыр ак акистер» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Влуг десининге» 10.30, 2.40, «Улуг «бурганың» оол-дары» 12.30, 4.40, 6.40, 8.40 шактарда. «ВОСТОК»: «Тен» 3, 6.40, «Цирк» 4.50, 8.30 шактарда.

кулдурумы бедиш олурары-биле чөргөлөштөр чаа туудулар ула-на херек болуп келери ол-дур.

Самдан Хондусевичини тууду-туу турар бригаданын эртин аякы-агый чымында багай эвес аякылаш. Туудукулар 4 чурт-тага бажынырын, 500-500 хөй кирер дөрт, 300-300 хураган кирер 5 чымыг кажаларын, бир боаза кажаларын туткан, аякы-лаалга кирерин. Сес чүс метр төр-ге херем кажааны бааза туткан. Дугай деп черде моол өңүктөр-ниң бригада төүнгө 8x20 метр хемчөөлдиг төс өрөөл бажымын бааза тууду берген.

Төүгүтүт чык—Совет эрге-ча-гырлары 50-ти чымы үнүп кел-ген. Бригаданын мурунда са-дымын турар соруга улуг. Бо чымын дөрт чурттага бажыны-ры, бир уругулар садымын 60 ордуугу тууду, дөрт хураган ка-жалары, суурду кол кудумчуру чагайжыкы хөрөмчөүр болгаш оон-даа өскө аякыларын өстөрөй айда-ла доолукан турарын бри-гада көрүп турар.

Ажылчы чонга, мал-магапта чымын чырып оран-сууру тууду берип чоруп бажымылар бөү-лүг-ла адын холдарыг, бунжыг кижилер ол. Ийчининг аймамы ийн турар чымын, чырын, дөшмө бажындарын туткан бажычылар улуг-даа, аякыла кижилеринч сеткөл-санынча кезөөлө артар. Чүгө дөргө оларын туткан бажындарын амырал тууту-чүп, чечектедир.

Самдан Хондусевич мынча-даа дээр: — Бисте ус-өтөр баянчылар бары эки. Ынчалза-даа колхозта хоаууда документ туткан, суугу салыр кижилер чок-тур, бо черде өскө таарышкы. Бистер, бажы-чылар, кончүт эки бажыны ту-дуп каар бис, а оон суугузуң бир дугаарга болган ийни кылар. Ол урдава урелер аякылаштар боорга, турттачылар бистик көр-чүр. Салкыны туудулар дө-гөүндө сатып салбаажа бааза хөрөк.

Совет эрге-чагырлары 50 чы-лында Самдан Хондусевич Адыа ийкып кижилерин күш-ажылы билиш-биле үелеттирер. Салкыч ТАМБА.

ЧАГААЛАРДАН ОДУРУГЛАР

НЕГЕЛДЕНИ ХАНДЫРАР ӨП КЕЛГЕН

Ажыл-агыйнын кайы-даа адыра-рында аякылап турар кижилерин амырал хандырылгага аякы-леринче уталаган хемчегелери бер болгонда ап чорудуу турар. Оон узамдык бистик республиканын аякы-инчилеринин амырал бай-далы бааза-ла чык келген тууду-на улам экижип олурары өөр-үндүк.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 8-ТЕ «НАПЫРАЛ»: «Гусар баллады» 11.30, 1.30, «Ынашыыры хөрү-лүг» 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Аккыр ак акистер» 2.30, 4.30, 6.30, 8.30 шактарда. «ЕНИСЕЙ»: «Влуг десининге» 10.30, 2.40, «Улуг «бурганың» оол-дары» 12.30, 4.40, 6.40, 8.40 шактарда. «ВОСТОК»: «Тен» 3, 6.40, «Цирк» 4.50, 8.30 шактарда.